

stavlja težište takvih programa na najveću moguću racionalizaciju svake faze rada u provođenju kompjuterizacije u bibliotekama, te i on kao i drugi diskutanti tom ekonomskom faktoru daje veliku važnost, u okviru općih mogućnosti provedbe praktične primjene AOP. U diskusiji je zatim naglašeno da su ipak biblioteke u povoljnijem položaju, u prvom redu zato jer su prve korake na primjeni AOP u bibliotekama počeli stručnjaci za informatiku s područja prirodnih znanosti, fizike, medicine i drugi koji su imali i dosta sredstava, a ujedno i dovoljno dobro obrazovanih kadrova, koji su mogli relativno dosta brzo automatizirati neke manje specijalizirane bibliotečne centre s područja tih znanosti. Dakako, arhivi su već sada zaostali u tom razvoju primjene AOP, te je potrebno, pogotovu u onim sredinama gdje su ta iskustva tek u svojim počecima, učiniti velik napor da se taj svjetski razvoj dostigne. Tu su svakako dragocjena iskustva onih koji se već preko jedan decenij bave tim problemima, osobito uspješnom organizacijom takvog rada, što je naglasio engleski referent L. Bell, koji se i sam bavi primjenom AOP u arhivima već preko deset godina. Ta tema organizacije rada na primjeni AOP, bila je najviše prisutna i u vježbama, u kojima su sudjelovali svi polaznici seminara, tj. u tzv. radu na projektiranju određenog sistema AOP u nekim zadanim konkretnim uvjetima («project work»). I tu je princip racionalizacije stvarnih mogućnosti došao najviše do izražaja kad se govorilo o mogućnostima primjene automatizacije u arhivima, te je naglašeno da takvi projekti ne mogu obuhvatiti beskonačno ili neodređeno velik broj dokumenata, odnosno podataka o njima, već da se i tu treba realno postaviti u okvire stvarnih mogućnosti i tehnički se ograničiti na ne prevelike projekte, jer se pokazalo da ni tehnički najrazvijenije zemlje nisu za sada u stanju u potpunosti ostvariti automatizaciju ni na drugim, propulzivnijim i bolje opremljenim područjima znanosti nego što su arhivi, koji su opterećeni ogromnim brojem informacija i dokumenata, a slabije su, svagdje u svijetu, opskrbljeni materijalnim sredstvima, opremom i kadrovima.

Na kraju seminara dogovoreno je da će svi radovi i diskusija biti objavljeni u posebnom svesku ili svescima, već prema opsegu tekstova i prema tehničkim mogućnostima engleskih arhivista, koji su i taj zadatak preuzeli na sebe te obećali da će ti radovi izaći početkom 1975. godine. Tada će također biti moguće dati i potpunije preglede pojedinih sistema za AOP sa svim tabelama i vrlo zanimljivim priložima, koji će moći zaista temeljito ilustrirati današnje stanje na primjeni AOP u arhivima u svijetu.*

* Kad je već krajem 1975. god. ovaj Svezak Arhivskog vjesnika bio u tisku, izašla je i spomenuta publikacija u izdanju Public Record Officea u Londonu, pod naslovom: «Proceedings of an International Seminar on Automatic Data Processing in Archives» (Editors: Lionel Bell and Michael Roper).

M. Pandžić

DESETI KONGRES DRUŠTVA CRKVENIH ARHIVISTA (ASSOCIAZIONE ARCHIVISTICA ECCLESIASTICA) 16. do 19. RUJNA 1974. U MILANU

Deseti kongres društva ASSOCIAZIONE ARCHIVISTICA ECCLESIASTICA održan je od 16. do 19. rujna 1974. u zgradi starog sjemeništa sv. Karla na Corso Venezia. Svečano je otvoren u dvorani Katoličkog sveučilišta (L'Università Cattolica) u Milanu uz pozdravne govore zastupnika milanskog nadbiskupa kardinala i prorektora Katoličkog sveučilišta prof. Romanija. U nastupnom govoru prof. Giulio Battelli, profesor Rimskog sveučilišta i poznati stručnjak za paleografiju, govorio je o temi kongresa: »Istraživanje crkvenih

arhivskih fondova koji se čuvaju izvan njihova naravnog smještaja«. Izložio je kriterije istraživanja koje su predložili stručnjaci, napose se osvrnuo na rekonstrukciju arhiva nakon utvrđivanja pripadnosti građe prema principu provenijencije. Istaknuo je da nije dosta utvrditi pripadnost arhivalija nekom arhivu u kojem se sada nalaze, nego treba utvrditi njihovo podrijetlo, kojoj ustanovi ili osobi pripadaju po svojoj provenijenciji i u kojem bi se arhivu zapravo po svojoj prirodi morala takva građa nalaziti. Samo u tom slučaju spisi zaslužuju potpunu i neoporecivu vjerodostojnost (*fides absoluta*), a u svakom drugom slučaju autentičnost dokumenata treba dokazivati. Prof. Batteli je dalje govorio o općem značenju i vrijednosti rada u modernim arhivima te naznačio razne inicijative širom Evrope u vezi s temom kongresa, o kojima će općirnije govoriti predavači.

Prvi predavač kongresa bio je abbè Charles Molette, predsjednik Društva crkvenih arhivista u Francuskoj, a govorio je o problemima arhivskih izvora za vjersku povijest. Izložio je sadašnje stanje crkvenih arhiva u Francuskoj iz vremena prije francuske revolucije, koji su koncentrirani u državnim arhivima, o arhivima poslije revolucije i o sadašnjim arhivima u nastajanju, koji su u opasnosti rasipanja zbog raznih uzroka.

Zatim je prof. José M. Fernandez Catón, tajnik Španjolskog društva crkvenih arhivista (Association española de Archiveros Ecclesiasticos), govorio o istraživanjima crkvenih fondova u španjolskim arhivima: 1. o fondovima izvan njihova početnog sjedišta, 2. o crkvenoj dokumentaciji od XVI do XIX stoljeća, 3. o odredbama episkopata o arhivima te 4. o zakonodavstvu, organizaciji i poteškoćama u održavanju župnih arhiva. Španjolski arhivisti žele da se crkveno arhivsko zakonodavstvo posuvremeni te da se riješi status službe dijecezanskih arhivista.

Prof. Leonardo Mazzoldi, nadzornik arhiva za Lombardiju, iznio je nekoliko novijih povoljnih rješenja skupljanja rasutih arhivalija crkvene provenijencije. Pri tom je napomenuo kako je nužno osposobiti župsko svećenstvo za uređivanje i čuvanje župnih arhiva, naglasivši pri tom važnost popisivanja i inventariziranja crkvenih arhiva.

Prof. Sergio Zaninelli istaknuo je u svom predavanju kako treba poticati sve za prikupljanje arhivske građe koja se nalazi kod privatnih osoba, a često je to važna dokumentacija, koja kod privatnika nije pristupačna javnosti, a izvrgnuta je opasnosti da propadne.

Mons. Carlo Marcora, bibliotekar Ambrozijane, prikazao je brojne arhive koji su deponirani u ovoj glasovitoj milanskoj knjižnici. Iz opisa inventara moguće je upoznati i rekonstruirati stare kaptolske arhive u Milanu i Vareseu. Načinjeno je 10.000 regesta i kartoteka za pergamene, što je dragocjen materijal za rekonstrukciju starih rasutih milanskih arhiva. Izvanredan materijal predstavlja 35.000 pisama upravljenih sv. Karlu Boromejskom s konceptima njegovih odgovora, što je sve popisano i složeno u kartoteku te pripravljeno za objavljivanje. Veliku vrijednost predstavljaju osobni arhivi nekih znamenitih Talijana, npr. Cesara Cantù, biskupa Bonomellija, vojvode Gallaratija Scottija i mnogih drugih.

Aldo Caserta, arhivist Državnog arhiva u Napulju, prikazao je stanje crkvene arhivske građe iz oko 6.800 dokinutih samostana i bratovština između 1751. i 1867. god., koja se našla u napuljskom državnom arhivu i u 23 knjižnice Campanije. Predložio je da se koncentriraju arhivi koji su u opasnosti od raspršivanja, da se istraži arhivska i rukopisna građa u knjižnicama, da se objave cjeloviti inventari i regesti građe uz naznaku gdje se koji dio nalazi. Spominje da su u Italiji poslije konkordata god. 1929. mnogi redovnički arhivi preneseni u Rim i koncentrirani u njihovim generalnim kućama. Ova je rasprava možda najviše od svih pokazala opravdanost i aktualnost kongresne teme o arhivima izvan mjesta njihova postanka.

Mons. Dante Balboni prikazao je slučaj koncentracije arhiva redova i bratovština u arhivu nadbiskupske kurije u Ferrari. Radi se o 151 arhivu

vjerskih organizacija s područja Ferrare, a koncentrirani su u vrijeme napoleonskih ratova. Papinska država je iza toga ostavila arhive u stanju kako ih je preuzela, a od 1853. ovi arhivi su sastavni dio arhiva nadbiskupije.

P. Viktor Gramatowski, arhivist Poljskog papinskog instituta u Rimu, iznio je iskustva u istraživanju crkvenih arhivskih fondova poljske crkve nakon raspršivanja arhiva koje je prouzrokovao II svjetski rat. Poljski je episkopat u tu svrhu god. 1959. osnovao pri Katoličkom sveučilištu u Lublinu »Centar za crkvene arhive, knjižnice i muzeje u Poljskoj«, koji ima svrhu prikupljanja i proučavanja dokumentacije o crkvenom i vjerskom životu u Poljskoj. Centar je u živoj vezi s Institutom u Rimu, koji pribavlja mikro-filmove arhivske građe koja se tiče Poljske, gdje god je pronađe, bilo za rekonstrukciju arhiva, bilo za studij poljske povijesti. Revija arhivskog centra počela je objavljivati inventare i kataloge crkvenih arhiva. — U Lublinu je pod okriljem Instituta za zemljopis i povijest pri Katoličkom sveučilištu osnovana posebna sekcija za ženske redove.

O stanju crkvenih arhivskih fondova među Hrvatima i Slovencima govorio je dr Makso Pelozo iz Rijeke. Svoje opširno koncipirano predavanje morao je dosta skratiti. Naši crkveni arhivi tokom stoljeća premješteni su i rasuti iz najrazličitijih razloga: turski ratovi, sekularizacija redova u 18. st., napoleonski ratovi, dva svjetska rata i druge prilike bile su povodom da se mnogo arhivske građe ne nalazi na svom pravom mjestu odakle potječe. Dio građe nalazi se i izvan države (Italija, Austrija, Mađarska) i malo ima nade da bi se mogla restituirati. Preostaje da se građa snimi na mikrofilmove i tako dopune domaći arhivski fondovi. — Zbog skraćivanja teksta nije se mogla dobiti potpuna slika stanja u našim crkvenim arhivima.

Arhivska građa benediktinskog samostana u Brondolu kod Venecije bila je raspršena na 12 mjesta u arhivima, muzejima i knjižnicama, tako npr. u Lenjingradu, Münchenu, Nürnbergu, Heidelbergu, Göttingenu i po talijanskim gradovima. Prof. Bianca Lanfranchi Strina, direktor državnog arhiva u Padovi, prikazala je kako je svestranim istraživanjem uspjelo rekonstruirati ovaj bogati samostanski arhiv. Za izdavanje tiskom priređen je jedan svezak najstarijih dokumenata.

Još su govorili: prof. Petar Rück, docent Instituta za srednji vijek na Sveučilištu u Fribourgu (Švicarska), o crkvenim arhivima romanske Švicarske iza reformacije i konačno mons. Silvio Tramontin, docent crkvene povijesti u patrijaršijskom sjemeništu u Veneciji, o arhivskim istraživanjima o odnosima Sv. stolice i fašističke vlade god. 1931. u vezi s djelovanjem Katoličke akcije na mletačkom području.

Kongresisti su kolektivno posjetili najstarije milanske bazilike iz vremena sv. Ambrozija (4. st.): sv. Simplicijana, San Nazaro, San Lorenzo i San Eustorgio te iskopine stare milanske katedrale ispod trga pred današnjom katedralom. Za kongresiste bio je priređen svečani koncert u dvorani Museo del Duomo.

Za vrijeme kongresa održan je sastanak predstavnika arhivista nekih zemalja (Italija, Francuska, Španjolska, Jugoslavija, Poljska, Austrija i Švicarska) radi međusobnog povezivanja i rada preko Društva crkvenih arhivista Italije. — Za predsjednika novog odbora Društva ponovno je izabran dosadašnji predsjednik mons. Ambrogio Palestra, arhivist nadbiskupskog arhiva u Milanu.

Zanimljivo je zabilježiti da je i drugo Društvo crkvenih arhivista Italije, također sa sjedištem u Vatikanu (do rascjepa Društva, zbog kojeg su nastala dva društva, došlo je nakon glavne skupštine god. 1972. u Rimu!), održalo svoj kongres od 4. do 7. rujna u opatiji Montevergine kod Avelina. Teme su bile ove: uvodni govor prof. Antonina Lombarda, generalnog inspektora državnih arhiva, bio je na temu: »Mogućnosti moderne tehnike u odnosu na informatiku u arhivima«; benediktinac don Placido M. Tropeano, direktor historijskog arhiva i nacionalne knjižnice u Loreto Montevergine: »Sistemati-

sko uređivanje i iskorištavanje crkvenih arhiva«, gdje zastupa potrebu jedinstvenog sređivanja crkvenih arhiva prema jedinstvenom nacrtu, o čemu je već bilo govora na prijašnjim kongresima; dr Fava Messina Franco: »Elektronska obrada podataka u arhivima talijanske radiotelevizije«; Suor Conception Lopez Ramos iz Španjolske govorila je o osnivačici reda karmelićanki od ljubavi (Carmelitane della Carità) s početka 19. stoljeća; docent sveučilišta u Trstu, prof. Dario E. Rustia-Traina: »Documenti, Atti, Scrittura dei Liberi Comuni in Esilio«; njegova supruga prof. Tina Rampini-Rustia: »Le origini della Stampa e la diffusione della informazione nei secoli XV e XVI secondo le fonti archivistiche e diplomatiche« te konačno prof. dr Catello Salvati, nadzornik arhiva u Campaniji: »Odnosi između arhivskih izvora i moderne historiografije«.

Kongresi Društva crkvenih arhivista (Associazione Archivistica Ecclesiastica) održavaju se redovito (uz pokoju iznimku) svake 2 godine i uglavnom su tematski usmjereni. Obraduju se aktualne teme o problemima koji tište više-manje sve crkveno arhivstvo u svijetu, osobito pitanje popisivanja, sređivanja i iskorištavanja građe, a ne prođe nijedan kongres a da se sudionici u diskusiji ne osvrnu na problem personala u crkvenim arhivima. Dok se taj problem ne riješi, nije moguće temeljitije rješavati ni druga, stručna pitanja.

M. Hrg

RAD DRUŠTVA ARHIVSKIH RADNIKA HRVATSKE OD 7. PROSINCA 1972. DO 19. OŽUJKA 1975.

U razdoblju između dvije godišnje skupštine od 7. prosinca 1972. do 19. ožujka 1975. Društvo arhivskih radnika Hrvatske je vršilo svoje osnovne djelatnosti u okviru programa rada, s više ili manje uspjeha, što je ovisilo i objektivnim i subjektivnim faktorima.

U naznačenom razdoblju održana su dva savjetovanja Društva arhivskih radnika Hrvatske.

U okviru Pazinskog memorijala od 24. do 29. rujna 1973. održano je savjetovanje u Pazinu i Poreču.

Teme savjetovanja su bile:

- Samoupravljanje u arhivima i daljnja razrada samoupravnog sistema naše grupacije,
- Arhivska građa u arhivima SRH koja se odnosi na Istru u razdoblju 1918—1943.
- Informacije o novoj zgradi Historijskog arhiva u Beogradu te o 14. zasjedanju međunarodnog Okruglog stola arhiva, koje se održalo u Luxemburgu.

Drugo savjetovanje u ovom razdoblju je bilo saveznog značaja, i naše je Društvo kao suorganizator vrlo dobro izvršilo organizaciju savjetovanja preko svoje podružnice u Zadru.

Savjetovanje je održano 10. i 11. listopada u Šibeniku uz prisutnost velikog broja arhivskih radnika (oko 150), iz cijele Jugoslavije, a teme savjetovanja su bile:

- Položaj arhiva u uslovima novog ustavnog sistema (referenti: Božidar Manić i Dragan Čirović)
- Istraživanje i snimanje arhivske građe u inostranim arhivima (referenti: Ivanka Janča i Sredoje Lalić)
- Prijedlog osnovnih pravila za pripremu publikacija »Arhivski fondovi i zbirke u arhivima i arhivskim odjeljenjima SFRJ (pripremila Komisija za izradu jugoslavenskog vodiča)